

MICHAŁ KURAN

*Instytut Filologii Polskiej i Logopedii
Uniwersytet Łódzki*

KSIĄDZ WOJCIECH DANIELSKI – BADACZ SAKRALNEGO DZIEDZICTWA NARODOWEGO, TLUMACZ-POETA WSPÓLTWORZĄCY POSOBOROWĄ KULTURĘ LITURGICZNĄ

Słowa kluczowe: ks. Wojciech Danielski (1935–1985), literatura religijna, manuskrypty liturgiczne, przekłady pieśni i piosenek religijnych, sakralne dziedzictwo narodowe, posoborowa kultura liturgiczna, historia liturgii

1. Wprowadzenie. 2. Ksiądz Wojciech Danielski – badacz spuścizny kulturowej. 3. Ksiądz Wojciech Danielski – poeta i współtwórca odnowionej liturgii. 4. Zakończenie

1. WPROWADZENIE

Naukową materię badawczą ks. Wojciecha Danielskiego (1935–1985) stanowiły historyczne księgi liturgiczne oraz związane z nimi kult świętych: Wojciecha i Stanisława. W wykazie jego publikacji dominują prace poświęcone wdrażaniu posoborowej reformy liturgii, jak również hasła opublikowane w *Encyklopedii katolickiej*¹. Wśród dokonań badacza godny uwagi jest też szczególny splot historii i współczesności, wyrażający się w formie przekładów modlitw, pieśni i piosenek, jednym słowem, adaptacji do aktualnych polskich warunków tego, co w rodzimej i obcej literaturze religijnej było obecne nierzadko od stuleci, wypowiedane w różnych językach i pod różnymi szerokościami geograficznymi.

¹ E. Lenart OFM, *Bibliografia prac śp. ks. dra Wojciecha Danielskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 420–430 [obejmuje lata 1962–1983, rejestruje 225 pozycji]; G. Wilczyńska, *Danielski Wojciech Leon*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, red. J. Mandziuk, t. 8, Warszawa 1995, 140–146 [obejmuje lata 1962–1995, łącznie z pracami pozostałymi w rękopisie liczy 294 pozycje]; *Ks. Wojciech Danielski. Bibliografia*, oprac. G. Wilczyńska, Lublin 1995, 5–22 [łącznie z pracami pozostałymi w rękopisie liczy 310 pozycji]. Zestawienia opracowane przez G. Wilczyńską obejmują również bibliografię przedmiotową o ks. W. Danielskim, zestawienie E. Lenarta OFM uwzględnia wypromowane przez ks. W. Danielskiego prace magisterskie oraz konsultowane prace licencjackie i doktorskie. Bibliografie podmiotowe nie uwzględniają rozprawy doktorskiej: *Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, do druku przygotował i wstępem poprzedził J. Kopeć CP, Lublin 1997.

Biografię ks. Danielskiego prezentowano już w wielu miejscach². Na potrzeby niniejszej pracy należy przypomnieć, iż zainteresowania księgami liturgicznymi tego kapłana archidiecezji warszawskiej, kolejno asystenta (1964) w Katedrze Historii Kościoła w Średniowieczu, kierowanej przez ks. prof. Mariana Rechowicza³, a potem adiunkta (1968) najpierw w Sekcji Pastoralnej Wydziału Teologicznego KUL, od października 1969 r. w Katedrze Liturgiki KUL⁴ (kierowanej od 1975 r. przez ks. dr hab. Wacława Schenka)⁵, wchodzącej w skład Instytutu Teologii Pastoralnej, datują się od czasów jego studiów magisterskich i licencjackich, zwieńczonych pracą magisterską *Przedtrydenckie księgi liturgiczne diecezji polskich jako źródło dziejów kultu świętego Wojciecha. Studium źródłoznawczo-liturgiczne*. Ich kontynuację stanowiły: rozprawa doktorska, napisana pod kierunkiem ks. prof. Mariana Rechowicza, *Kult świętego Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych. Studium historyczno-liturgiczne* oraz nieopublikowana rozprawa habilitacyjna *Rękopiśmienne agendy, benedykcjonaty i pontyfikaty w polskich zbiorach bibliotecznych*⁶.

Powstało kilka prac, w których podjęto próby charakterystyki aktywności naukowej ks. Danielskiego. Znaczące miejsce zajmują wspomniane rysy biograficzne (spośród których najpełniej sylwetkę badacza kreśli wieloautorska publikacja z okolicznościowego zeszytu „Ruchu Liturgicznego”) i zestawienia bibliograficzne. Z prac szczegółowych wymienić należy dwie, opracowane przez ks. Zbigniewa Wita i ks. Czesława Krakowiaka. Pierwszy z badaczy podniósł znaczenie katalogu manuskryptów liturgicznych, jaki sporządził ks. Danielski, który rozpoznał i opisał 752 obiekty. Wit podkreślił też gigantyczny wysiłek badacza włożony w kwerendy, które odbywał na terenie całego kraju, a także jego skrupulatność⁷. Ksiądz Krakowiak scharakteryzował specyfikę pracy z archiwaliami oraz przybliżył tematykę prac drukowanych, jak i w rękopisie, dotyczących ksiąg liturgicznych i hymnografii. Charakteryzując podstawę materiałową i tematykę rozprawy doktorskiej poświęconej kultowi św. Wojciecha, odnotował, iż ks. Danielski przebadał „215 rękopisów liturgicznych

² J. Kopeć CP, E. Lenart OFM, Z. Wit, *Śp. ksiądz dr Wojciech Danielski (1935–1985)*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 373–376 [przedr. w:] *Człowiek Paschalny*, Carlsberg 1986, 8–14; *Dokumentacja z uroczystości pogrzebowych śp. Ks. Wojciecha Danielskiego*, [Krościenko] 1986, 49–53; *Życie uczynił liturgią. Ks. Wojciech Danielski 10 IV 1935–24 XII 1985*, oprac. G. Wilczyńska, Lublin 1995, 9–13; *Przyjaciel Boga i ludzi. Ksiądz Wojciech Danielski*, red. Z. Wit, P. Kulbacki, Kraków–Lublin 2012, 9–11. Ponadto: G. Wilczyńska, *Danielski Wojciech Leon*, w: *Słownik polskich teologów...*, 139–140; *Ks. Wojciech Danielski. Bibliografia*, oprac. G. Wilczyńska, dz.cyt., 3–4.

³ Zob. P. Kulbacki, *Życie i studia księdza Wojciecha Danielskiego – od ministranta do liturgisty*, w: *Przyjaciel Boga i ludzi*, 21; M.T. Zahajkiewicz, *Biskup Profesor Marian Rechowicz (1910–1983) życie i działalność*, *Nasza Przeszołość* 62 (1984), 222.

⁴ J. Kopeć CP, E. Lenart OFM, Z. Wit, *Śp. ksiądz dr Wojciech Danielski (1935–1985)*, art.cyt., 374.

⁵ J. Pater, *Schenk Wacław*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, 366; M. Gajownik, J. Mandziuk, *Schenk Wacław*, w: *Słownik polskich teologów...*, 513. Ciekawe uwagi do portretu zob. o. P. Szczaniecki OSB, *Ksiądz profesor Wacław Schenk, historyk liturgii (wspomnienie)*, *Nasza Przeszołość* 62 (1984), 203–209.

⁶ Wzmiankują ją bibliografie opracowane przez G. Wilczyńską.

⁷ Z. Wit, *Wkład ks. Wojciecha Danielskiego w odnowę liturgii Soboru Watykańskiego II w Polsce*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 378–379.

oraz 60 ksiąg drukowanych”, do których należały mszały, graduały, antyfonarze i brewiarze, datując je i ustalając proveniencję oraz relacje między nimi⁸. Książd Krakowiak sięgnął do opinii recenzentów rozprawy doktorskiej ks. Danielskiego, prof. Jerzego Woronczaka i ks. prof. Mieczysława Żywczyńskiego, którzy docenili pracowitość doktoranta i doskonałą znajomość badanego materiału⁹. Woronczak dostrzegł zwłaszcza wkład ks. Danielskiego w badania nad legendami brewiarzowymi, docenił znaczenie jego ustaleń w pracach nad historią kultury i piśmiennictwa sakralnego¹⁰. Ukazując zasługi ks. Danielskiego w zakresie inwentaryzacji i opisu polskich rękopiśmiennych ksiąg liturgicznych, ks. Krakowiak wyraził żal, że ustalenia te dostępne są tylko częściowo w hasłach ogłoszonych w *Encyklopedii katolickiej*, np. *Antyfonarze*, *Benedykcjonarze* i inne¹¹, zasadnicza część wyników badań nie została opublikowana. Wyszły drukiem ustalenia na temat agend i kancjonałów z katedry wawelskiej¹². Książd Krakowiak omówił osiągnięcia ks. Danielskiego z obszaru badań nad hymnami brewiarzowymi. Od tych związanych z oficjum ku czci św. Wojciecha przeszedł uczony w swoich pracach do hymnografii maryjnej, by nakreślić dynamikę ich funkcjonowania w historii, uwzględniając zasięg i przeznaczenie na poszczególne święta. Widział ich wymiar: „historyczny, teologiczny, duchowy i pastoralny”¹³.

Znaczenie książki ks. Danielskiego na temat kultu św. Wojciecha potwierdzają aż cztery opublikowane recenzje tej monografii. Autorami byli Gerard Labuda, Izabela Skierska, Krzysztof Ożóg i Adam Durak SDB¹⁴.

O ważkości prac nad kultem św. Wojciecha przekonuje Krzysztof Ożóg w recenzji książki doktorskiej ks. Danielskiego, opublikowanej pośmiertnie przez ks. Jerzego Józefa Kopecia CP w millenium męczeńskiej śmierci biskupa praskiego¹⁵. Recenzent nakreślił biografię ks. Danielskiego, czyniąc wiodącym motywem jego działalność naukowo-badawczą. Sformułował aktualne do dziś postulaty badawcze dotyczące publikacji pozostających w rękopisie prac ks. Danielskiego. Ożóg dostrzegł mankamenty w postaci ingerencji ks. Kopecia w tekst rozprawy, polegających na aktualizacji bibliografii, dopisaniu bez zasygnalizowania uzupełnień

⁸ Cz. Krakowiak, *Kierunki badań nad liturgią ks. W. Danielskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 391.

⁹ Tamże, 391–393.

¹⁰ Tamże, 392–393.

¹¹ Tamże 393.

¹² Tamże, 393. Artykuł *Agendy i kancjonały katedry krakowskiej na Wawelu*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 24 (1977), z. 4, 35–53.

¹³ Cz. Krakowiak, *Kierunki badań...*, dz.cyt., 395 [przedr. *Kierunki badań nad liturgią według ks. Wojciecha Danielskiego*, w: *Człowiek Paschalny*, Carlsberg 1986, 125–139]. Zob. też ks. Cz. Krakowiak, *Książd Wojciech Danielski – niestrudzony badacz życia liturgicznego w Polsce*, w: *Przyjaciel Boga i ludzi. Książd Wojciech Danielski*, red. Z. Wit i P. Kulbacki, Kraków–Lublin: Wydawnictwo Światło-Życie 2012, 45–55. Artykuł przedstawia opracowane ponownie, zaktualizowane i ukazane na tle Konstytucji o liturgii, ustalenia podane w rozprawie *Kierunki badań nad liturgią ks. W. Danielskiego*.

¹⁴ G. Labuda, *Kwartalnik Historyczny* 104 (1997), nr 4, 65–68; I. Skierska, *Rocznik Humanistyczny* 63 (1997), 184–186; A. Durak SDB, *Seminare. Poszukiwania Naukowe* 14 (1998), 299–300.

¹⁵ K. Ożóg, *Księżdz Wojciecha Danielskiego dzieje kultu św. Wojciecha w Polsce*, *Nasza Przyszłość* 90 (1998), 487–501.

wyvodu autora i braku biografii. W charakterystyce rozprawy recenzent podkreślił, że ks. Danielski, omawiając stan badań, wyeksponował prace ks. Józefa Nowackiego. Odnotował, iż podstawę źródłową stanowiło 215 rękopisów liturgicznych polskiego pochodzenia oraz 13 czeskich i węgierskich – wszystkie znajdują się w polskich zbiorach. Książka Danielski posłużył się metodologią Victora Leroquais, badającego liturgiczne rękopisy francuskie. Recenzent omówił kolejno wszystkie rozdziały rozprawy. Z charakterystyki warto wydobyć, iż święto św. Wojciecha wypadło przypadające w tym samym dniu wspomnienie św. Jerzego, które po okresie współzyczenia przesunięto na 24 kwietnia. Ożóg podkreślił nowatorstwo badań przedstawionych w rozdziale na temat formularzy mszalnych. Najstarsze modlitwy pochodzą z XIV w., najszerzy zasięg zyskały te stworzone w Gnieźnie i Krakowie. Badania ks. Danielskiego objęły biblijne czytania, antyfony i sekwencje. Jego ustalenia, zdaniem recenzenta, wzbogaciły wyniki badań ks. Bronisława Gładysza, ks. Jerzego Pikulika i Henryka Kowalewicz m.in. w zakresie zastosowania liturgicznego tych tekstów. Kolejny z omówionych rozdziałów charakteryzował oficja brewiarzowe, a więc: legendy, hymny i antyfony. Recenzent docenił pojawienie się w pracy ks. Danielskiego elementów edycji krytycznej w formie publikacji wybranych utworów, co podnosi wartość źródłową rozprawy. Ujednoczenie formularzy i liturgicznych tekstów ku czci św. Wojciecha, jak stwierdza Ożóg za Danielskim, nastąpiło dla diecezji polskich w 1605 r. Recenzent zwrócił też uwagę na rozważania na temat ideowej wymowy tekstów liturgicznych ku czci świętego, która z czasem ulegała zmianie. Najpierw ukazywały go jako misjonarza, potem szarfa królewskiej korony, podkreślały też znaczenie arcybiskupów gnieźnieńskich jako koronatorów. Ożóg słusznie podkreślił ogromną wartość naukową tej rozprawy i duże korzyści dla polskiej mediewistyki płynące z jej ogłoszenia.

Zapoczątkowane już w magisterium, połączonego z licencjatem, poświęcone fundamentalnym dla dziejów Polski patronom, prace ks. Danielskiego powstawały ściśle w powiązaniu ze znaczącymi wydarzeniami, jakie nastąpiły w latach 60. i 70. XX w. Chodzi o 1000. rocznicę chrztu Polski oraz o soborową reformę liturgii, ogłoszoną podczas Soboru Watykańskiego II. Naukowa droga ks. Danielskiego związana jest bowiem zarazem z historią Polski i jej odbiciem w księgach liturgicznych, jak i historią liturgii.

Zapewne na wybór obszaru zainteresowań badawczych poza wspomnianymi wydarzeniami wpłynęła inspiracja ze strony ks. prof. Mariana Rechowicza i zwłaszcza ks. prof. Wacława Schenka, który zajmował się kultem św. Stanisława ze Szczepanowa na Śląsku¹⁶.

Obecnie celowe wydaje się postawienie dwu pytań: 1. W jakim stopniu prace ks. Danielskiego poświęcone historii liturgii, mówiące zarazem o poezji powstałej na potrzeby jej sprawowania, zwłaszcza w średniowieczu, obecne są w badaniach uczonych po 1985 r., jak również współcześnie. Pytać o to należy w kontekście związanym ściśle z tysięczną rocznicą męczeńskiej śmierci św. Wojciecha i towa-

¹⁶ Opublikowana praca doktorska *Kult liturgiczny św. Stanisława Biskupa na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych. Studium historyczno-liturgiczne* (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1959).

rzyszających jej obchodów w Gnieźnie oraz powstałych licznie publikacji naukowych. 2. Na ile teksty liturgiczne, zwłaszcza wywiedzione z tradycji, ale też funkcjonujące w europejskiej kulturze liturgicznej i należące do szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej, począwszy od końca lat 60., które tłumaczył ks. Danielski, obecne są w sprawowanych obrzędach i w konfesyjnym obiegu społecznym.

2. KSIĄDZ WOJCIECH DANIELSKI – BADACZ SPUŚCIZNY KULTUROWEJ

O szczególnym znaczeniu św. Wojciecha i św. Stanisława w wiekach dawnych przekonywać nie trzeba. Wystarczy odnotować obecność tych postaci w najważniejszych kronikach: Anonima, tzw. Galla, Mistra Wincentego, tzw. Kadłubka, czy *Annales seu Cronice* Jana Długosza. Potwierdzeniem roli tych świętych jest umieszczenie przez Klemensa Janicjusza ich biogramów wśród biografii władców w *Vitae Regum Polonorum* z 1563 r. oraz *Żywotach królów polskich* Jana Achacego Kmity z 1591 r.¹⁷ Wobec sięgającej przełomów tysiącleci najstarszych żywotów św. Wojciecha autorstwa Jana Kanapariusza i Brunona z Kwerfurtu (*notabene* wydanych w przekładzie na język polski w 1966 r.)¹⁸ i długiej ich tradycji, jak też obszernej dokumentacji i obfitej twórczości, jaka powstała w związku z kanonizacją biskupa Stanisława Szczepanowskiego w 1253 r., oczywistością jest obecność ich hagiograficznych biografii w *Żywotach świętych* Piotra Skargi.

W dalszej części przyjrzyć się funkcjonującej w obiegu naukowym jedynie części dorobku naukowego ks. Danielskiego, która dotyczy zagadnień historycznych. Chodzi o siedem artykułów: *Z dziejów kultu liturgicznego świętego Wojciecha na ziemiach polskich...*¹⁹; *Sekwencje mszalne ku czci świętego Wojciecha...*²⁰; *Legendy o św. Wojciechu w brewiarzach polskich XIV–XVI wieku*²¹; *Manuscrits liturgique en pologne avant le Concile de Trente...*²²; *Agendy i kancjonały katedry krakowskiej na Wawelu...*²³; *Liturgiczne teksty rymowane ku czci św. Stanisława Biskupa*²⁴, *Hym-*

¹⁷ C. Ianitio, *Vitae Regum Polonorum elegiaco carminae descriptae*, Antverpiae 1563, *Ex officina Gulilemi Silvii*, 7r–v, 8r–v; J. A. Kmita, *Żywoty królów polskich*, Kraków: Drukarnia Mikołaja Scharfengergera 1591, k. Cr, C_{ij}r.

¹⁸ *Piśmiennictwo czasów Bolesława Chrobrego*, tłum. K. Abgarowicz, wstęp i komentarze J. Karwasińska, Warszawa 1966.

¹⁹ W. Danielski, *Z dziejów kultu liturgicznego świętego Wojciecha na ziemiach polskich. Święta ku czci świętego Wojciecha*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 14 (1967), z. 4, 83–110.

²⁰ W. Danielski, *Sekwencje mszalne ku czci świętego Wojciecha jako utwory liturgiczne i hagiograficzne*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 16 (1969), z. 4, 5–22.

²¹ W. Danielski, *Legendy o św. Wojciechu w brewiarzach polskich XIV–XVI wieku*, *Acta Mediaevalia* 1 (1973), 25–63.

²² W. Danielski, *Manuscrits liturgique en pologne avant le Concile de Trente. Essai d'interpretation chronologique et geographique*, *Miscellanea Historiae Ecclesiasticae* 5 (1974), nr 61, 297–304.

²³ W. Danielski, *Agendy i kancjonały...*, 35–53.

²⁴ W. Danielski, *Liturgiczne teksty rymowane ku czci św. Stanisława Biskupa*, *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 7 (27), (1978), 73–83.

ny maryjne dawne i współczesne w odnowionej Liturgii godzin²⁵ oraz opublikowaną pośmiertnie rozprawę doktorską²⁶.

Dorobek naukowy ks. Danielskiego poświęcony liturgii został zarejestrowany w *Alcuinus bibliographie liturgique en ligne* – odnotowano w nim 33 publikacje²⁷. Dwie prace zarejestrowano w zestawieniu bibliograficznym Manuscripta.pl (monografię doktorską oraz artykuł o agendach i kancjonałach na Wawelu)²⁸. Trzy publikacje zostały odnotowane w monografii bibliograficznej poświęconej św. Wojciechowi. Autorki zestawienia, Aleksandra Witkowska OSU i Joanna Nastalska, publikację o sekwencjach mszalnych zaliczyły do kategorii „Życie”, a artykuł na temat świąt ku czci św. Wojciecha oraz monografię do działu „Dzieje kultu”²⁹.

Dorobek naukowy ks. Danielskiego był brany pod uwagę w większości publikacji, jakie ukazały się po milenium męczeńskiej śmierci biskupa praskiego. Artykuł o dziejach kultu uwzględniła w bibliografii załącznikowej Jadwiga Karwasińska w popularyzującej biografii pracy *Święty Wojciech*³⁰.

Gerard Labuda, referując stan badań w monografii poświęconej św. Wojciechowi, odnotował jako istotny artykuł ks. Danielskiego na temat liturgicznego kultu tego świętego. W dalszej części publikacji zaliczył monografię uczonego do podstawowych prac omawiających pokłosie zarządzenia synodu łęczyckiego z 1285 r., zwołanego przez biskupa Jakuba Świnkę, by w każdym kościele i klasztorze używać i śpiewać dzieje Wojciecha³¹.

Artykuł z „Acta Mediaevalia” na temat legend o św. Wojciechu w polskich brewiarzach powstałych od XIV do XVI w. został odnotowany w zestawieniu bibliograficznym, dołączonym do pracy Marcina Wiewióry poświęconej klasztorowi kanoników regularnych w Trzemesznie³².

Ustalenia badawcze ks. Danielskiego wzięto pod uwagę w pracy zbiorowej przybliżającej kanonizację i dziedzictwo kultu św. Wojciecha. Dotyczy to studiów o procedurze kanonizacyjnej. Ksiądz Henryk Misztal, powołując się na monografię o kulcie świętego, dowodzi, iż wyniesienie na ołtarze biskupa praskiego przybrało formę translacji (przeniesienia) szczątków³³. Kontynuacji prac nad kultem św. Wojciecha podjął się ks. Helmut Jan Sobeczko. Obok studiów innych autorów powoływał się przede wszystkim na monografię ks. Danielskiego, nawiązał też do jego artykułu o dziejach kultu li-

²⁵ W. Danielski, *Hymny maryjne dawne i współczesne w odnowionej Liturgii godzin*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 26 (1979), 6, 63–74.

²⁶ W. Danielski, *Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, do druku przygotował i wstępem poprzedził J. Kopeć CP, Lublin 1997.

²⁷ *Alcuinus bibliographie liturgique en ligne* [online]: <https://www.alcuinus.org/> (dostęp: 21.02.2020).

²⁸ Manuscripta.pl [online]: <http://manuscripta.pl/strona/bibliography.htm#D> (dostęp: 21.02.2020).

²⁹ A. Witkowska OSU, J. Nastalska, *Święty Wojciech. Życie i kult. Bibliografia do roku 1999*, Lublin 2002, poz. 445, 1590, 1778.

³⁰ J. Karwasińska, *Święty Wojciech*, Poznań 1997.

³¹ G. Labuda, *Święty Wojciech biskup – męczennik patron Polski, Czech i Węgier*, [Monografie na Rzecz Nauki Polskiej, 50] Wrocław 2000, 286.

³² M. Wiewióra, *Zespół klasztorny kanoników regularnych w Trzemesznie w świetle badań archeologiczno-architektonicznych*, [Archaeologia Historica Polona, t. 9], Toruń 2000, 303.

³³ H. Misztal, *Procedura kanonizacyjna pierwszego tysiąclecia*, w: *Kanonizacja św. Wojciecha i dziedzictwo jego kultu*, red. J. Strzelczyk, Cz. Pest, W. Polak, Lublin 2001, 31.

turgicznego³⁴. Do monografii sięgnął także ks. Ryszard Knapiński w artykule na temat ikonografii związanej ze św. Wojciechem³⁵.

Do artykułu o hymnach maryjnych w Liturgii godzin, referując stan badań, nawiązał znawca poezji średniowiecznej Roman Mazurkiewicz. Zaliczył ks. Danielskiego do grona uznanych badaczy tego zagadnienia. Odnotował także hasła z *Encyklopedii katolickiej* poświęcone kultowi św. Anny oraz Bożej Rodzicielki³⁶.

Książkę na temat kultu św. Wojciecha wzięła pod uwagę Maria Starnawska w badaniach wspólnototwórczej roli relikwii wywiedzionej z dawnych przekazów hagiograficznych. Uczona przywołała omówioną przez ks. Danielskiego legendę z wrocławskiego oficjum brewiarzowego na święto przeniesienia relikwii świętego³⁷.

Anna Szymoszyn podjęła próbę kompleksowego zaprezentowania tekstów, jakie powstały w związku z kultem św. Wojciecha. Stąd też twórczość hagiograficzną, liturgiczną i dzieje kultu zreferowała, w dużej mierze korzystając z ustaleń ks. Danielskiego³⁸. Badaczka sięgnęła też do jego prac, dokonując charakterystyki postaci i miejsca świętego w dziejach³⁹. Szymoszyn odnotowała w bibliografii artykułu i książkę ks. Danielskiego na temat kultu św. Wojciecha, jak też artykuły o sekwencjach i legendach⁴⁰.

Zofia Wiewióra, omawiając piśmiennictwo poświęcone św. Wojciechowi z terenu Prus i Pomorza Wschodniego, korzystała z prac ks. Danielskiego o kulcie świętego (monografia), artykułów na temat legend i sekwencji mszalnych oraz hasła o brewiarzu⁴¹ z *Encyklopedii katolickiej*. Z ustaleń badacza Wiewióra czerpała w części książki o piśmiennictwie liturgicznym: brewiarzach, mszałach, oficjach, hymnach i legendach, kancjonałach i modlitewnikach⁴².

Praca o agendach i kancjonałach na Wawelu znalazła się również w zestawieniu bibliograficznym wieńczącym jubileuszowe studium poświęcone sześćsetnej rocznicy bitwy pod Grunwaldem⁴³.

³⁴ H.J. Sobeczko, *Kult świętego Wojciecha w świetle ksiąg liturgicznych*, w: *Kanonizacja św. Wojciecha i dziedzictwo jego kultu*, red. J. Strzelczyk, Cz. Pest, W. Polak, Lublin 2001, 67–81.

³⁵ R. Knapski, *Rozwój ikonografii świętego Wojciecha w sztuce polskiej*, w: *Kanonizacja...*, dz.cyt., 120–138.

³⁶ R. Mazurkiewicz, *Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia filologiczne*, Kraków 2002, 33, 129, 367.

³⁷ M. Starnawska, *Relikwie jako fundament ideowy wspólnoty w tradycji polskich przekazów średniowiecznych*, (św. św. Wojciech, Florian, Stanisław, Drzewo Krzyża Świętego na Łyścu), w: *Sacrum. Obraz i funkcja w społeczeństwie średniowiecznym*, red. A. Pieniądz-Skrzypczak i J. Pysiak, Warszawa 2005, 261–279, 265; W. Danielski, *Kult św. Wojciecha...*, art.cyt., 242–243.

³⁸ A. Szymoszyn, *Bohater religijny w świętej przestrzeni. Kult św. Wojciecha na przełomie XX i XXI wieku*, Poznań 2010, 38–52.

³⁹ Tamże, 87.

⁴⁰ Tamże, 459.

⁴¹ Z. Wiewióra, *Święty Wojciech w piśmiennictwie Pomorza Wschodniego i Prus do końca XVIII w.*, Gdańsk 2010, 222.

⁴² Tamże, 87–113.

⁴³ *Na znak świętego zwycięstwa. W sześćsetną rocznicę bitwy pod Grunwaldem. Katalog wystawy 15 lipca – 30 września 2010 Zamek Królewski na Wawelu Państwowe Zbiory Sztuki*, red. M. Podlowska-Reklewska, Kraków 2010, t. 2: Noty katalogowe, 408.

Szerszą grupę prac ks. Danielskiego przywołał Tomasz Ossowski w artykule opublikowanym po słowacku. Uwzględnił monografię oraz artykuł o dziejach kultu świętego na ziemiach polskich, a także studium o sekwencjach mszalnych i ich hagiograficznej oraz liturgicznej wymowie, ponadto artykuł o legendach w polskich brewiarzach XIV–XVI w.⁴⁴

Charakterystykę oficjum o św. Wojciechu, funkcjonującym w kręgu duchowieństwa kapitulnego bądź klasztornego, wspomina Marzena Matla w pracy na temat przypuszczalnego czasu powstania *Bogurodzicy*. Omawia rzeczony oficjum w kontekście rywalizacji ośrodków krakowskiego i gnieźnieńskiego oraz związanych z nimi kultów św. Wojciecha i św. Stanisława w XIII w.⁴⁵

Dość szeroko z rozprawy o kulcie św. Wojciecha i artykułu na temat poświęconych mu legend korzystał Miłosz Sosnowski, omawiając dwie nieobecne wcześniej w dyskusji nad Adalbertami skrócone redakcje *Vita altera* autorstwa Brunona z Kwerfurtu jedną z 1342 r., drugą z 1613 r., będącą dokonaniem przez Wawrzyńca Suriusza skrótem z druku, jaki znajduje się w klasztorze w Rajhradzie na Morawach⁴⁶.

Na artykuł o kancjonałach i agendach powołuje się także muzykolożka Anita Pyrek-Nąckiewicz badająca związany z liturgią Ciemnych jutrzni śpiew *Vere, vere hodierna dies* wedle zapisu z Archiwum Kapituły Krakowskiej na Wawelu. Ustalenia ks. Danielskiego stanowią źródło informacji o szerszym tle funkcjonowania podobnych śpiewów w innych ośrodkach oraz wskazują wawelską proveniencję manuskryptu⁴⁷.

Dokonany tu niepełny przegląd funkcjonowania dorobku naukowego ks. Danielskiego, dotyczącego historii liturgii i dawnego piśmiennictwa sakralnego w obiegu naukowym, pozwala stwierdzić, że prace te sytuują się w kręgu zainteresowania historyków mediewistów, w tym zwłaszcza specjalistów zajmujących się kompleksowo postacią św. Wojciecha i jego rolą w dziejach, kultem świętego, historią liturgii, archeologią oraz muzykologią. W ograniczonym zakresie korzystają z nich polscy literaturoznawcy, językoznawcy i bibliologowie. Prace te budzą pewne zainteresowanie poza granicami kraju, o czym świadczą cytowania w czeskiej i francuskiej literaturze naukowej. Badacze sięgają głównie do studiów o św. Wojciechu.

3. KSIĄDZ WOJCIECH DANIELSKI – POETA I WSPÓŁTWÓRCA ODNOWIONEJ LITURGII

Wiodący nurt działalności w tym obszarze stanowią przekłady pieśni i piosenek religijnych. Mieszczą się one w kręgu twórczości poetyckiej ks. Danielskiego. W realizacjach tych udowadnia on swoje umiejętności literackie.

⁴⁴ T. Ossowski, *Sermones de sancto Adalberto v pol'skom stredovekom kazatel'stve*, w: *Svätý Vojtech – svátec, doba a kult*, J. Nemeš, R. Kožíak et al., Bratislava 2011, Chronos, 140–148, 142–144.

⁴⁵ M. Matla, *Carmen patrium „Bogurodzica” – czas powstania, kontekst historyczny i inspiracje*, *Kwartalnik Historyczny* 122 (2015), nr 1, 39–71, 60.

⁴⁶ M. Sosnowski, *Nowe świadectwa rękopiśmienne „Żywota drugiego św. Wojciecha” w benedyktyńskim klasztorze w Rajhradzie na Morawach*, *Studia Źródłoznawcze* 55 (2017), 79–100, 80, 86, 88.

⁴⁷ A. Pyrek-Nąckiewicz, *Śpiew „Vere, vere hodierna dies” z rękopisu akkk 241 (1447–1456) Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu*, *Pro Musica Sacra* 16 (2018), 217–227, 218.

Przekłady powstawały licznie w latach 70. Co tłumaczył ks. Danielski i na ile jego teksty wpisały się w kulturowy krajobraz polskiej liturgii? Pomijam tu przekłady hymnów brewiarzowych jako oddziałujące głównie w kręgu duchowieństwa odprawiającego obowiązkowo Liturgię godzin oraz osób świeckich, które włączają się do tej praktyki. Chodzi o utwory obecne w oficjalnych śpiewnikach, mających zasięg regionalny i ogólnopolski, jak też stosowanych przez wspólnoty Ruchu Światło-Życie i przenikające siłą rzeczy z pomocy formacyjnych do ogólnego obiegu w formie przedruków w oficjalnych śpiewnikach, pojawiające się w opracowaniach organowych, jak też wykonywanych podczas liturgii.

Oryginalne poezje i teksty tłumaczone przez ks. Danielskiego zgromadziła w publikacji *Duchem całym* w dziesiątą rocznicę śmierci ich twórcy w 1995 r. Grażyna Wilczyńska. Źródła stanowiły notatki autora, jak też publikacje, w których utwory te ogłoszono. Dominują wśród nich śpiewniki m.in. *Duch mocą swą wieje* (wyd. 4 – 1978), *Exsultate Deo* (wyd. 2 – 1978 i wyd. 7 – 1994) oraz pomoce liturgiczne⁴⁸. Wilczyńska wyodrębniła pięć grup tekstów: kantyki biblijne (sześć przekładów), psalmy (siedemnaście w przekładzie ks. Danielskiego oraz dwa w tłumaczeniu odpowiednio Czesława Miłosza i Juliana Tuwima), hymny (trzy w przekładzie ks. Danielskiego oraz cztery tłumaczone przez innych autorów), pieśni (siedemnaście w przekładzie ks. Danielskiego, jedna jego autorstwa i jedna obca), modlitwy (osiem tłumaczeń należących do cyklu Liturgii godzin oraz trzy inne w przekładzie, sześć modlitw innych autorów w tym cykl czterech do odmawiania przy stole, dwie autorstwa ks. Danielskiego, jedna bez wskazania autora) oraz rozważania Drogi krzyżowej.

Zebrany dorobek poetycki znany był w znacznej części i funkcjonował w obiegu czytelnym za życia ks. Danielskiego, o czym pisał ks. Zbigniew Wit⁴⁹, dokonując wstępnego podsumowania osiągnięć zmarłego. Wymienił cztery przekłady autorstwa ks. Danielskiego, które weszły do obiegu liturgicznego: *Głósł imię Pana*, *Chrystus Pan karmi nas*, *Najdroższy Jezu* i *Pan zmartwychwstał*. Warto przyjrzeć się, jakie teksty stały się przedmiotem translatorskiego zainteresowania ks. Danielskiego, jaka jest ich proveniencja i wymowa, wreszcie odpowiedzieć na pytanie, na ile te przekłady funkcjonują w obiegu do dziś?

Wyodrębnić można następujące grupy utworów tłumaczonych przez ks. Danielskiego: 1. Teksty biblijne: kantyki i psalmy. 2. Teksty liturgiczne należące do łacińskiego i greckiego dziedzictwa – zwłaszcza hymny. 3. Teksty liturgiczne obce, należące do europejskiego dziedzictwa z okresu po reformacji (hymny protestanckie niemieckie i angielskie) od XVII do XIX w. 4. Dwudziestowieczne piosenki religijne włoskie, amerykańskie i francuska. Bliższemu oglądowi poddane zostaną przekłady zaczerpniętych z tradycji utworów, które odegrały bądź miały w zamyśle ich autora odegrać rolę w kształtowaniu posoborowej odnowy liturgii.

⁴⁸ G.W., *Od redakcji*, w: W. Danielski, *Duchem całym...*, Lublin 1995, 7.

⁴⁹ Z. Wit, *Wkład ks. Wojciech Danielskiego...*, art.cyt, 384. Badacz odnotował następujące śpiewniki i ich edycje: *Alleluja. Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych*, pr. zbior. pod red. ks. J. Zawitkowskiego, Warszawa 1978; *Alleluja. Śpiewy mszalne*, b/w i br. [ok. 1974]; „*Exsultate Deo*”. *Mały śpiewnik mszalny*, b/w i br., *Duch mocą swą wieje*, b/w i br.; *Serce wielkie nam daj. Śpiewnik Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*, b/w 1979.

Najbardziej popularny, trwale obecny w krajobrazie posoborowej liturgii, jest liczący siedem zwrotek przekład *Magnificat* (Łk 1, 46–55), opatrzony antyfoną *Chrystus Pan karmi nas* autorstwa ks. Ireneusza Pawłaka (adaptacja 1967 r.)⁵⁰, pełniącą rolę refrenu. Utwór z melodią francuskiego jezuitę Josepha Gelineau (1920–2008) funkcjonuje jako pieśń uwielbienia⁵¹. Tekst napisany jest ośmioletkowiecem, przy czym rymują się z sobą tylko wersy drugi i czwarty, co sugeruje, że mamy tu do czynienia z szesnastoletkowym dystychem (8+8) z silnie zaznaczoną klawzulą⁵². Wiersz cechuje monotonia, służąca medytacyjnemu rozważaniu, powtarza się zaimek „On”, opisujący Boga, mający unaocznic wykonawcom Jego wielkość, samowystarczalność i wszechmoc, jak też troskę, miłosierdzie, miłość i wierność wobec rodzaju ludzkiego. Kantykt ukazuje też bezwzględność Stwórcy wobec wszystkiego, co sprzeciwia się Jego woli, dążenie do ustanowienia nowego ładu w świecie, w którym możni, pyszni i syci, muszą liczyć się z utratą pozycji na rzecz ubogich, pokornych i głodnych – wiernych i oddanych Bogu.

Ze względu na walory literackie i długą tradycję funkcjonowania w liturgii godny szczególnej uwagi jest przekład hymnu nieszpornego Rhabanusa Maura z IX w. *Veni Creator Spiritus / Mentis Tuorum visita*. Wpisuje się on w bogatą tradycję tłumaczeń tego tekstu⁵³. Przekład ks. Danielskiego zachowuje oryginalne metrum ośmioletkowe, liczy jednak jedynie sześć strof czterowersowych, gdy tekst łaciński oraz inne polskie tłumaczenia podają ich siedem⁵⁴. Opublikowany najpierw w śpiewniku *Alleluja*⁵⁵, a potem stale obecny w kolejnych wydaniach *Exsultate Deo*⁵⁶ przekład opatrzony jest melodią ks. Teofila Klonowskiego, znaną ze śpiewnika ks. Jana Siedleckiego⁵⁷ i Feliksa Rączkowskiego⁵⁸, zastosowaną już w zbiorze

⁵⁰ *Śpiewnik liturgiczny*, red. B. Bartkowski i in., Lublin 1991, 92–93.

⁵¹ Podaję za: J. Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, kol. red. K. Mrowiec CM, M. Michalec CM, J. Weissmann CM, wyd. 39, Kraków 1990, 667–668. Utwór dostępny zarówno w śpiewniku *Alleluja* ks. J. Zawitkowskiego, jak i w śpiewnikach Ruchu Światło-Życie: *Exsultate Deo, Otwórzcie serca (Teksty pieśni i piosenek)*, wyd. 7 popr., Warszawa 1996, 47). Nie występuje w *Śpiewniku parafialnym* ks. F. Rączkowskiego, Warszawa 1988.

⁵² W zbiorze *Duchem całym* zachowano strofę czterowersową (s. 15). W zbiorze znalazł się też zbliżony do omawianego przekład, zachowujący strukturę 8+6+8+6. Rymy półtoralekcyjne żeńskie są te same, co w przypadku wersji, która stała się podstawą pieśni *Chrystus Pan karmi nas*. Tłumacz kantyktowi dał tytuł: *Wieczorna pieśń dziękczynna nowego przymierza (Duchem całym..., 13–14)*.

⁵³ Omawia je ks. A. Reginek, *Polskie adaptacje hymnu do Ducha Świętego*, Studia Pastoralne 4 (2008), 171–180. Nie uwzględnia jednak tłumaczenia ks. Danielskiego.

⁵⁴ Tak jest w przypadku anonimowego przekładu ogłoszonego w śpiewniku J. Siedleckiego inc. „Przybądź Stwórcu, Duchu Boży” (wyd. 39, Kraków 1990, 208–209) oraz również anonimowego przekładu ze śpiewnika M. Mioduszeńskiego, inc. „Przybądź Duchu Stworzycielu / Dusz ludzkich Nauczycielu” (M. Mioduszeński, *Śpiewnik kościelny, czyli pieśni nabożne...*, Kraków 1838, 143–144). W przekładzie ze śpiewnika P. Folwarskiego inc. „Przybądź Duchu Stworzycielu / Dusz ludzkich Nawiedzicielu” tekst liczy osiem strof (*Śpiewnik. Qui cantat bis orat*, Kraków 1802, 525–526).

⁵⁵ *Alleluja...*, dz.cyt., 353–354. Należy odnotować, iż w śpiewniku tym przekład z melodią opatrzono błędną adnotacją proveniencyjną, wskazując jako źródło sekwencję *Veni Sancte Spiritus*.

⁵⁶ M.in. *Exsultate Deo*, wyd. 6, bmw 1990, 160, wyd. 7, Carlsberg–Lublin 1994, 204, wyd. 10, Kraków 2010, 224–225.

⁵⁷ J. Siedlecki, dz.cyt., 208.

⁵⁸ *Śpiewajmy Bogu. Śpiewnik parafialny*, oprac. F. Rączkowski, Warszawa 1988, 262–263.

śpiewów mszalnych *Alleluja*. Przekład *Przybądź, Stwórco, Duchu Boży*, który poprzedził pracę ks. Danielskiego, charakteryzuje się układem nie zawsze dokładnych, półtorazgłoskowych rymów abab. W wersji tłumaczenia ze śpiewnika Mioduszewskiego *Przybądź Duchu Stworzycielu* ósmiozgłoskowy wiersz sylabiczny został opatrzone półtorazgłoskowymi rymami z nielicznymi odstępstwami o układzie aabb. Książd Danielski podąża za modelem znanym ze śpiewnika Mioduszewskiego, rymując w układzie aabb z odstępstwami (rymy niedokładne, np.: słońce – Obrońca; ręki – dźwięku; mowę – słowem). Podkreślić należy wprowadzenie porównania Ducha Świętego do źródła życia i słońca miłości, zastosowanie antropomorfizacji („moc ojcowskiej ręki”) wskazującej na jedność Ojca i Ducha oraz zarazem opisującej harmonię osób Trójcy Świętej ukazaną w formie bliskiej człowiekowi: Duch jako silne ramię Ojca. Interesująca jest też metafora „siedmiobarwna pełnia dźwięku” – służąca opisaniu siedmiu darów Ducha Świętego. Ich doskonałość ukazuje poprzez nawiązanie do harmonii niebiańskiej muzyki sfer, jak również scalające skontaminowanie oddziałujących na zmysły wzroku i słuchu barw (kolory tęczy) i dźwięków. Podobnie za interesujące literacko uznać należy zamykające przekład określenie jedności człowieka poprzez wiarę z Trójcą Świętą:

Per Te sciamus da Patrem,	Z Tobą Ojca daj poznanie,
Noscamus atque Filium,	Z Tobą Syna zmiłowanie,
Te utriusque Spiritum	W Ciebie niech wierzymy stale,
Credamus omni tempore ⁵⁹ .	Który wiążesz doskonale ⁶⁰ .

Dostrzec należy sensualizm tego przekładu. Wyraża go bliskość świata żywiołów: wody (źródł), światła i ciepła (słońce), ciemności, ognia (żar), barw i dźwięku. Przybliża zarazem obecność tego, co ludzkie: dusza, usta, zmysły, serce, ciało, zdolność do biegu. Obecna jest topika szkolna. Człowiek, słabe, niedoskonałe stworzenie, jest uczniem, doskonały Duch nauczycielem. Słabość ludzkiego ciała, podążanie przez życie przyrównane zostało do biegu. Uwidacznia się też potrzeba, ludzkie pragnienie, by poddać się działaniu Ducha, który wspomóc ma mieszkającą w słabym ciele duszę w prowadzeniu duchowej walki z Szatanem, tu eufemicznie nazwanym Wrogiem. Wywołany przez niego zamęt ma zastąpić boski pokój. Danielski w słowach „Wroga, który czyha wokół” zdaje się nawiązywać do Pierwszego Listu św. Piotra (5, 8): „Przeciwnik wasz, diabeł, jak lew ryczący krąży szukając kogo pożreć”, a w słowach „I tak prowadź, byśmy biegli” do Drugiego Listu do Tymoteusza: „W dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiary ustrzegłem” (4, 7). Podkreślić należy barwność literackiego obrazowania, jasność przekazu i prostotę tego tłumaczenia.

Z języka francuskiego przełożył ks. Danielski także rozszerzoną wersję prawosławnego bożonarodzeniowego hymnu nieszpornego *Joyeuse lumière* z II w. (najstarszego zachowanego), który został przywrócony tradycji Zachodu dopiero w XVIII w.⁶¹. Podstawę przekładu stanowiła poszerzona, licząca dziewięć strof,

⁵⁹ Cyt. za: M. Mioduszewski, dz.cyt., 143.

⁶⁰ *Alleluja...*, dz.cyt., 354.

⁶¹ Informacje na temat hymnu, jak też tekst w języku greckim i w przekładzie na francuski zob. [online] [https://fr.wikipedia.org/wiki/Lucernaire_\(liturgie\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Lucernaire_(liturgie)) (dostęp: 20.02.2020).

wersja autorstwa Daniela Bourgeois, Jeana-Philippe'a Revela i André Gouzesa⁶². Wersja w przekładzie ks. Danielskiego opatrzona jest refrenem „Radosna Światłości, Wieczny odbłasku Ojca”, incipit zwrotki: „Tobie śpiewamy, Synu Maryi Oblubienicy wolnej od skazy”, autorką melodii do wersji w języku polskim jest Gizela Skop⁶³.

Z kolei pieśń *Głoś imię Pana* to przekład z niemieckiego trzech (1, 2 i 5) spośród pięciu zwrotek znanej pieśni funkcjonującej w kościołach protestanckich *Lobe den Herren* z tekstem Joachima Neandera (właśc. Joachima Neumanna, 1650–1680). Utwór stał się podstawą kantaty chóralnej Jana Sebastiana Bacha BWV 137 z 1725 r. Przekład polski ujmuje aurą dawności bliską w klimacie pieśni *Czego chcesz od nas, Panie* Jana Kochanowskiego czy bardziej jeszcze przekładowi Psalmu 91(90) tegoż poety (inc. *Kto się w opiekę odda Panu swemu*)⁶⁴. Pieśń w przekładzie ks. Danielskiego stanowi ujętą w formie inicjującego każdą strofę zwrotu apelatywną zachętę, by rozgłaszać imię Boga i Pana (oryginał niemiecki wzywa do chwaleń). W pierwszej zwrotce dominuje liryka apelu. Obok konsekwentnie występującego we wszystkich strofach *Głoś imię Pana* w pierwszej strofie znajduje się wezwanie *Złącz się*, a więc zachęcające, by głosić we wspólnocie z chórami anielskimi. Pierwsza strofa przybliży niebiański klimat ubóstwionych śpiewaków, którym towarzyszą instrumenty: harfa i róg. Zwrot *Któż jest jak Bóg* kojarzy się z osobą Archanioła Michała, z poczuciem bezpieczeństwa i opieki, choć chodzi tu najpewniej o wspólnotę chórów anielskich z Bogiem, do której zapraszany jest człowiek. Wyśpiewana radośnie pochwała wielkości Boga ma dotrzeć do krańców Ziemi. Słowa te zdają się zarazem wezwaniem do ufnego udziału w radośnej misji głoszenia Ewangelii całemu światu i wszelkiemu stworzeniu.

Druga strofa jeszcze silniej uwypukla motyw opieki Boga nad człowiekiem. Tożsamy z pozostającą zagadką przyszłością, przeznaczeniem, fortuną los nie jest nieznanym. W stroficy czytamy, iż to Bóg prowadzi człowieka jego życiową drogą, sprawuje nad nim opiekę, nie pozostawia go samego. Porównanie Boga do orła z rozpostartymi skrzydłami, który symbolizuje siłę i władzę, zrodzić ma zaufanie do Stwórcy wszechrzeczy. Tłumacz blisko jest antropomorfizacji, jednak to człowiek ma powierzyć swoją dłoń Bogu, który ma poprowadzić swe stworzenie w najtrudniejszych chwilach życia, uchronić od wielorako pojętego zła: grzechu, nieszczęścia, czy też doświadczeń. W trzeciej stroficy człowiek jawi się jako część stworzonego świata obok innych istot żyjących. Pojawia się, mający zakotwiczenie w filozofii neoplatonickiej, motyw Boga jako Słońca usytuowanego w centrum makroświata. Człowiek, by włączyć się w tę kosmiczną harmonię, ma podporządkować swe życie niebiańskiemu łańdowi, rozwijać się pod wpływem dającego światło i ciepło Bożego źródła. Winien być wdzięczny za możliwość udziału w kosmicznej harmonii wszechświata przekraczającej pojęcie czasu. Pojawia się wreszcie kwalifikacja gatunkowa utworu jako hymnu – ulubionej formy Neandera.

⁶² Tekst dostępny na: http://www.catho-tabs.com/afficher_tab.php?id=240&afficher=texte (dostęp: 20.02.2020).

⁶³ *Exsultate Deo*, wyd. 10, 413.

⁶⁴ *Notabene* Psalm ten zdaje się myślowym pierwowzorem niemieckiej pieśni, na co wskazują: analogiczna liczba strof, co u Kochanowskiego, motywy opieki roztaczanej nad człowiekiem przez odpowiednio orły i anioły oraz motyw miłości, którą Bóg otacza człowieka.

Do kręgu tekstów znaczących dla europejskiej kultury, które znalazły się w orbicie translatorskiego zainteresowania ks. Danielskiego, należy też opracowany w 1979 r. częściowy przekład liczącej 15 strof pasyjnej pieśni śląskiego pastora Johana Heermanna (1585–1647), funkcjonującej z melodią Johanna Crügera (1597–1662), *Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen* z 1630 r. Została ona opracowana muzycznie przez Jana Sebastiana Bacha, który włączył ją do *Pasji według św. Mateusza* (BWV 244-3). W niedawno wydanym kancjonale protestanckim, funkcjonującej z incipitem *Jezu mój miły, w czymżeś tak przewinił*⁶⁵. Napisany, podobnie jak oryginał i tłumaczenie protestanckie, strofą saficką (11+11+11+5) przekład ks. Danielskiego z incipitem *Najdroższy Jezu, w czymże Twoja wina* obejmuje sześć zwrotek: 1–4, 8, 15. Układ rymów to aabb. W pierwszej strofie podmiot liryczny pyta Jezusa o przyczynę Jego cierpienie, w kolejnej przedstawia obraz ogromu bólu biczowanego, ukoronowanego cierniem, spoliczkowanego, wyśmianego, napojonego octem i żółcią, przybitego do krzyża. Podmiot poetycki w trzeciej strofie odkrywa powód męki Chrystusa, dostrzega go we własnych grzechach, obwinia siebie za cierpienie i zabicie Jezusa. Kara, mająca być naturalną konsekwencją winy, zostaje zatrzymana za sprawą centralnej postaci – w strofie czwartej – Dobrego Pasterza, który uwalnia swego sługę od długu. Strofa piąta służy oddaniu niewyraźnej wdzięczności (tłumacz uwypukla paradoksalność sytuacji) wobec króla i władcy, który reguluje zobowiązania swego sługi. Ostatnia, szósta, strofa wprowadza wymiar eschatologiczny. Dusza po śmierci chce oddawać cześć Bogu po włączeniu jej do anielskich chórów. Przekład ks. Danielskiego cechuje logiczna spójność, jak też jasność i elegancja w warstwie stylistycznej. Docenić należy potoczność i lekkość translacji. Dostrzegamy wyraziste zróżnicowanie pytań, wykrzyknień i zdań oznajmujących. Pieśń poza śpiewnikiem *Exsultate Deo* znalazła się w śpiewniku Siedleckiego⁶⁶.

Pan Zmartwychwstał i jest z nami to przekład pieśni autora ponad 5500 hymnów, angielskiego teologa, współtwórcy ruchu metodystów, Charlesa Wesleya (1707–1788), z melodią specjalizującego się w komponowaniu hymnów Roberta Williamsa (1781–1821) inc. *Christ the Lord is Risen Today. Halleluia!*⁶⁷. Tłumaczenie ks. Danielskiego powstało na podstawie zmodyfikowanej wersji utworu, który pierwotnie nie był opatrzony aklamacją *Alleluja*. Dodano ją w wersji angielskiej w XIX w. Co ciekawe, pierwowzorem dla *Christ the Lord is Risen Today* był łaciński czternastowieczny hymn *Surrexit Christus hodie / Humano pro solamine*. Różni się on nieco treścią od tekstu w języku angielskim. Danielski podąża wiernie za uzupełnioną wersją Wesleya: zachowuje liczbę czterowersowych strof, jak również specyficzny rozmiar i układ wersów: 8+8+7+8. Ośmiozłogoskowiec jest typową

⁶⁵ Współczesny przekład protestancki obejmuje dziewięć strof. Zob. *Śpiewnik ewangelicki. Codzienna modlitwa, pieśń, medytacja, nabożeństwo*, wyd. 2, Bielsko-Biała 2008, 186–188. Za udostępnienie tekstu dziękuję prof. Jarosławowi Płuciennikowi.

⁶⁶ J. Siedlecki, dz.cyt., 126–127.

⁶⁷ Zob. <https://weareworship.com/uk/songs/view/christ-the-lord-is-risen-today-1472/2842/lyrics> (dostęp: 20.02.2020). Tam pełny tekst w wersji angielskiej. Zob. też: https://hymnary.org/person/Williams_Robert1782 (dostęp: 20.02.2020).

miarą łacińskiej twórczości hymnicznej średniowiecza⁶⁸. W przekładzie Danielskiego znajdujemy podane po każdym wersie dwukrotne *Alleluja*, co wynika z innego niż w oryginale rozkładu sylab.

Praktycznie nieobecny poza śpiewnikami Ruchu Światło-Życie jest przekład hymnu – chorału adwentowego luteranina Philipa Nicolai (1556–1608) z 1599 r. *Wachet auf! Ruft uns die Stimme*. O jego popularności świadczy, iż został włączony przez Bacha do kantaty BWV 140 z 1731 r. Wersja ks. Danielskiego, opatrzona jest incipitem *Słyszać głos strażnika w dali*, zachowuje oryginalną melodię. Z tego względu konieczne było dopasowanie liczby sylab do struktury oryginału. Dlatego przekład zbudowany jest następująco: 8+8+8+8+8+8+6+6+4+8+8. Układ rymów: aabccbdfgg. Przy czym nie zawsze tłumaczowi udało się uzyskać rym dokładny. Tłumaczenie w ślad za oryginałem przybliży historię panien budzonych przez nadchodzącego w nocy Oblubieńca (Mt 25, 1–13, zwłaszcza 6–7), który przybywa, by wezwać je na gody (ucznię weselną). W pieśni chodzi, rzecz jasna, o mistyczną gotowość duszy do spotkania z Chrystusem w niebiańskim Nowym Jeruzalem na trwającej wiecznie niepojętej uczcie u tronu Baranka. To kontaminacja motywów z Ap 21, 9–27 (opis niebiańskiego Jeruzalem), Ps 87, ukazującego Syjon (jedno ze wzgórz Jerozolimy, na którym wzniesiono Świątynię, na tym samym wzgórzu znajduje się Wieczernik) jako ojczyznę wszystkich ludzi oraz odległe echa sekwencji św. Tomasza z Akwinu *Lauda Sion Salvatorem*, wychwalającej Chrystusa w Najświętszym Sakramencie, posługującej się również motywem uczt. Jako że *Słyszać głos strażnika w dali* jest pobudkowym (ekshortacyjnym) hymnem adwentowym (pojawia się strażnik grający hejnał), wiodącym motywem pozostaje radosne oczekiwanie w gotowości na spotkanie z przywoływanym, wyczekiwanym Oblubieńcem. Godna uznania jest plastyczność palimpsestowej, czy też centonicznej wizji przekazanej przez tłumacza.

Ksiądz Danielski przekładał też utwory autorów XX-wiecznych. Należy tu Lucien Deiss CSSp (1921–2007) – francuski biblista, autor kompozycji przeznaczonych do liturgii. Napisał pieśń *Alléluia, Ta parole, Seigneur Jésus* (inc. przekładu: *Twoje Słowo, Panie Jezu, Dobrą niesie nam Nowinę*)⁶⁹. Pieśń funkcjonuje w śpiewnikach Ruchu Światło-Życie.

W kolejnych edycjach śpiewnika *Exsultate Deo* znajdujemy też dwa przekłady popularnych w latach 70. XX w. piosenek włoskich, utrzymany w klimacie epoki. Wykonawcą i zapewne autorem melodii był Vittorio Toscani. Chodzi o Ps 96(95) *Cantate al Signore un canto nuovo* (inc. przekładu *Śpiewajcie Panu pieśń nowej ziemi*)⁷⁰ oraz Pierwszy List św. Jana wykorzystany w piosence *Annuncio* incipit *Quello che era fin da principio* (inc. przekładu *To, co było od początku*)⁷¹. Piosenka Toscaniego *Annuncio* ukazała się na winylowej płycie zatytułowanej *Proposta* w 1970 r., wydanej przez wytwórnię Agape, a rok później piosenka *Lodate*,

⁶⁸ Zob. M. Korolko, *Wstęp*, w: *Średniowieczna pieśń religijna polska*, oprac. M. Korolko, wyd. 2 zmien., Wrocław 1980, LXIII.

⁶⁹ *Exsultate Deo*, wyd. 10, 358.

⁷⁰ Tamże, 478.

⁷¹ Tamże, 319.

lodate na płycie *Cantate al Signore un canto nuovo*, wydanej przez dwie wytwórnie Agape i Rusty Records⁷².

Spośród utworów autorstwa XX-wiecznych kompozytorów wymienić należy również przekład hymnu z 1974 r. *How Lovely on the Mountains*, autorstwa Leonarda E. Smitha Jr (1942–). Polski przekład to popularna w kręgach oazowych piosenka *Zwiastunom z gór*. Książd Danielski przełożył tylko pierwszą z czterech strof. Tekst oparty jest na słowach Księgi Izajasza 52,7–10⁷³. Z kolei czterowersowa piosenka Andy Carter z 1977 r. *Come and praise Him* znana jest w przekładzie ks. Danielskiego jako *Przyjdź z pokłonem*⁷⁴.

Podstawę przekładu piosenki nawiązującej do Psalmu 132 (133) inc. *Zobaczcie jak jest dobrze przebywać razem z braćmi*⁷⁵ stanowi utwór z melodią amerykańskiego lidera drogi neokatechumenalnej Giuseppe Gennariniego. Tytuł oryginału: *How good it is*⁷⁶. Wersja w języku polskim cechuje się układem zbliżonym do amerykańskiego wzoru. W obu posłużono się dystychem i wprowadzono taką samą liczbą strof (6). W polskim przekładzie liczba sylab waha się w granicach 13–14 dla pierwszego wersu i 9–11 dla drugiego, natomiast w tekście amerykańskim jest ich 9–12 w obu wersach.

Przekładem z języka francuskiego jest piosenka *O Ty, co mieszkasz sam w moim sercu na dnie*⁷⁷, będąca adaptacją hymnu Tamilów, opracowanego i wykonanego przez Reymonda Fau (1936–) z jego muzyką. Stanowiącą podstawę przekładu kompozycja nosi tytuł *Ô toi qui es chez toi*⁷⁸. Ukazała się na wydanej w 1974 r. przez Studio S.M. winylowej płycie *Jeunes en prière*, cz. 1. *La Flatière*, na której zebrano kompozycje Raymonda Fau, Jeana-Noëla Klinguera oraz Germaine Latour. W *Exsultate Deo* funkcjonuje przestarzała nazwa Tamilów (forma Tamulowie była używana w piśmiennictwie przedwojennym; przejęta została z zapisu na obwolucie płyty)⁷⁹ zamieszkujących Cejlon (dawna kolonia brytyjska, obecnie Sri Lanka). Organizatorem życia religijnego w Indiach Wschodnich był *natabene* Polak, abp Władysław Zaleski (1852–1925), który wedle relacji ks. Tadeusza Radkowskiego poznał język Tamilów⁸⁰. Ten kandydat do kapelu-

⁷² Zob. *Vittorio Toscani* [online] dostępny: <https://www.discogs.com/it/artist/1318311-Vittorio-Toscani> (dostęp: 19.02.2020).

⁷³ Zob. *Pieśni chwały*, red. A. Sionek, E. Maier, K. Miturska, Kraków 1994, nr 179; *Exsultate Deo*, Kraków 2010, 432. Informacje na temat oryginalnej wersji zob. https://hymnary.org/text/how_lovely_on_the_mountains_are_the_feet (dostęp: 19.02.2020).

⁷⁴ *Exsultate Deo*, 2010, 133. Źródło podają za: *Pieśni chwały*, oprac. A. Sionek, E. Maier, K. Miturska, Kraków 1994, poz. 120.

⁷⁵ *Exsultate Deo*, wyd. 10, 431.

⁷⁶ Inc. „How good it is to be with the brothers”. Zob. *He Rose from Death. Songs for the Neo-Catechumenal Communities* [online], dostępny: <http://east-of-rhine.kaniol.org/neocat/songs.pdf> (dostęp: 19.02.2020), 37.

⁷⁷ *Exsultate Deo*, wyd. 10, 221.

⁷⁸ Oryginał dostępny jest na: <https://www.youtube.com/watch?v=jUCHk0bITI4>, informacja o płycie: <https://www.discogs.com/Raymond-Fau-Jean-No%C3%ABl-Klinguer-Germain-Latour-La-Flatier-%C3%A8re/release/8303852> (dostęp: 20.02.2020).

⁷⁹ Zob. np. ks. T. Radkowski, *Przez Indie i Malaje*, Głos Kapłański nr 12, 1937, 475.

⁸⁰ Tamże.

sza kardynalskiego pochowany został w Kandy na Cejlonie w 1956 r.⁸¹. Właściwym źródłem tekstu piosenki wydaje się modlitwa o. Henri Caffarela (1903–1996), założyciela ruchu Equipes Notre Dame. Pierwsza strofa oryginału: *Ô Toi qui es chez Toi dans le fond de mon cœur, laisse-moi Te rejoindre dans le fond de mon cœur*⁸². Oryginał liczy 11 strof.

Najpełniejszy zbiór tłumaczeń ks. Danielskiego konsekwentnie znajdujemy w śpiewniku *Exsultate Deo*. Opublikowano tu, rzecz jasna, cztery pieśni wymienione przez ks. Z. Wita, jak również wszystkie pozostałe omówione wyżej kompozycje. Zastanawia brak wśród przekładów dokonywanych przez ks. Danielskiego pieśni czy piosenek maryjnych, poza, oczywiście, mającym biblijną proveniencję *Magnificat*.

Przejrzyste, jasne przekłady ks. Danielskiego utworów o proveniencji protestanckiej i katolickiej propagowane w śpiewnikach Ruchu Światło-Życie pozwalają lepiej poznać tradycję wspólnoty chrześcijańskiej Europy Zachodniej, jak też właściwie jej najważniejsze osiągnięcia do obiegu liturgicznego w kościołach katolickich w Polsce. Źródłem inspiracji ks. Danielskiego w otwarciu na inne tradycje mógł być ks. prof. Waław Schenk (1913–1982), który pochodził z Gliwic, gdzie spędził pierwsze dwadzieścia lat życia, należał do młodzieżowego ruchu religijnego Quickborn, którego jednym z założycieli był pionier odnowy liturgii ks. Roman Guardini (1885–1968). Wydawał on w latach 1921–1941 dwumiesięcznik „Schildgenossen”⁸³. Schenk święcenia kapłańskie przyjął w 1938 r. z rąk kard. Adolfa Bertrama, ordynariusza wrocławskiego⁸⁴.

Podjęte przez ks. Danielskiego próby adaptacji w polskiej kulturze liturgicznej utworów funkcjonujących w kręgach niemieckim, francuskim i anglo-amerykańskim stanowią interesujące dążenie do ukształtowania odnowionej liturgii posoborowej z udziałem osiągnięć innych Kościołów zarówno katolickich, jak i protestanckich. Prowadzi to do umiędzynarodowienia polskiej liturgii jako będącej częścią Kościoła powszechnego oraz stworzenia przyczółków chrześcijańskiego dialogu międzywyznaniowego. Znajdujemy wśród przekładów zarówno pieśni liturgiczne silnie osadzone w tradycji i obrzędowości chrześcijańskiej, jak i wpadające w ucho, modne w danym momencie piosenki włoskich i francuskich pieśniarzy katolickich: Vittoria Toscaniego i Reymonda Fau, jak też osób reprezentujących ruchy religijne Neokatechumenat i Equipes Notre Dame.

4. ZAKOŃCZENIE

Wybrane dokonania translatorskie ks. Danielskiego wpisały się na stałe do obrazu kultury liturgicznej Kościoła katolickiego w Polsce – mam na myśli *Chrystus Pan*

⁸¹ W. Ślabczyński, *Polscy podróżnicy i odkrywcy*, Warszawa 1988, 156.

⁸² Site-Catolique.fr [online] dostępny: <https://site-catholique.fr/index.php?post/Priere-du-Pere-Henri-Caffarel> (dostęp: 20.02.2020).

⁸³ J. Misiurek, *Guardini Romano*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. J. Walkusz i in., t. 6, Lublin 1993, kol. 369.

⁸⁴ J. Pater, art.cyt., 365.

karmi nas oraz *Głós imię Pana*, uwzględnione w *Chorale opolskim*⁸⁵, a także *Najdroższy Jezu* obecne w 39 wydaniu śpiewnika Siedleckiego. Przekłady te funkcjonują obok dokonań takich twórców, jak chociażby staropolscy autorzy: Jan Kochanowski (*Czego chcesz od nas, Panie; Kto się w opiekę*), Jakub Wujek (*Rozmyślajmy dziś*), Abraham Roźniatowski (*Jezu Chryste, Panie miły*), Jan Żabczyc (*A wczora z wieczora; Przybieżeli do Betlejem pasterze*)⁸⁶, Franciszek Karpiński (*Pieśń poranna* i *Pieśń wieczorna; Bóg się rodzi, moc truchleje*) czy dwudziestowieczni: tłumacz poezji światowej sławy polskiego jezuita uwieńczonego laurem poetyckim przez papieża Urbana VIII – Macieja Kazimierza Sarbiewskiego – Tadeusz Karyłowski SJ (sekwencja *Veni Sancte Spiritus – Przybądź Duchu Święty; O zbawcza Hostio; Ciebie Boga wysławiamy*) czy bp Józef Zawitkowski (*Panie, dobry jak chleb*).

Dokonania naukowe ks. Danielskiego związane ze średniowiecznym kultem św. Wojciecha wpisały się na stałe w obraz naukowy polskiej i w niewielkim stopniu zagranicznej mediewistyki. Do upowszechnienia jego prac przyczyniła się głównie edycja pośmiertna rozprawy doktorskiej. Z uwagi na ważkość ustaleń badawczych ks. Danielskiego, wynikającą w znacznej mierze z pionierskiego charakteru jego prac, konieczne jest opublikowanie opracowań, które pozostawił w rękopisie. Chodzi o „kartotekę z opisami 839 rękopisów liturgicznych z okresu przedtrydencckiego, przechowywanych w zbiorach polskich”⁸⁷, o rozprawę habilitacyjną poświęconą rękopiśmiennym agendom, pontyfikałom i benedykcjonalom zgromadzonym w polskich zasobach bibliotecznych oraz o legendy brewiarzowe, których publikację ks. Danielski zapowiedział już w 1973 r.⁸⁸. Zgodnie z metodologicznym postulatem Krzysztofa Ożoga prace te należy ogłosić w kształcie, jaki nadał im autor, a więc nie dokonując ingerencji i uwspółcześnień⁸⁹. Zadanie to leży w gestii zarówno obecnych pracowników Instytutu Nauk Teologicznych, Sekcji Liturgiki i Homiletyki KUL, jak i osób odpowiedzialnych za Ruch Światło-Życie, będących depozytariuszami tego dorobku. Stanowi on bowiem znaczącą wartość naukową, należy zarówno do dziedzictwa kościelnego, jak i narodowego, dlatego nie można dopuścić do jego rozproszenia czy tym bardziej zagubienia. Środowisko Ruchu Światło-Życie powinno zadbać o spuściznę po jednym ze swych ojców założycieli.

BIBLIOGRAFIA

- Danielski W., *Agendy i kancjonały katedry krakowskiej na Wawelu*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 24 (1977), z. 4, 35–53.
 Danielski W., *Duchem całym...*, Lublin: Światło-Życie 1995.
 Danielski W., *Hymny maryjne dawne i współczesne w odnowionej Liturgii godzin*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 26 (1979), z. 6, 63–74.

⁸⁵ *Chorał opolski*, t. 2: *Śpiewy mszalne*, Opole 1987, 201, 248–249.

⁸⁶ J. Żabczyc, *Symfonie anielskie*, wyd. A. Karpiński, [Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t. 12], Warszawa 1998, Symfonia szesnasta – 37–39, Symfonia trzydziesta pierwsza, 55–56.

⁸⁷ K. Ożóg, dz.cyt., 489.

⁸⁸ Tamże, 496.

⁸⁹ Tamże, 500.

- Danielski W., *Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, do druku przygot. i wstępem poprzedził J.J. Kopeć CP, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1997.
- Danielski W., *Legendy o św. Wojciechu w brewiarzach polskich XIV–XVI wieku*, Acta Mediaevalia 1 (1973), 25–63.
- Danielski W., *Liturgiczne teksty rymowane ku czci św. Stanisława Biskupa*, Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 7 (27), 1978, 73–83.
- Danielski W., *Manuscripts liturgique en pologne avant le Concile de Trente. Essai d'interpretation chronologique et géographique*, Miscellanea Historiae Ecclesiasticae 5 (1974), z. 61, 297–304.
- Danielski W., *Sekwencje mszalne ku czci świętego Wojciecha jako utwory liturgiczne i hagiograficzne*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 16 (1969), z. 4, 5–22.
- Danielski W., *Z dziejów kultu liturgicznego świętego Wojciecha na ziemiach polskich. Święta ku czci świętego Wojciecha*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 14 (1967), z.4, 83–110.
- Gajownik M., Mandziuk J., Schenk Waclaw, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 8, Warszawa: ATK 1995, 512–516.
- Ianatio C., *Vitae Regum Polonorum elegiacae carminae descriptae*, Antverpiae: Ex officina Gulilelmi Silvii 1563.
- Karwasińska J., *Święty Wojciech*, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha 1997.
- Kmita J.A., *Żywoty królów polskich*, Kraków: Drukarnia Mikołaja Scharffenbergera 1591.
- Knapski R. ks., *Rozwój ikonografii świętego Wojciecha w sztuce polskiej*, w: *Kanonizacja św. Wojciecha i dziedzictwo jego kultu*, red. J. Strzelczyk, Cz. Pest, W. Polak, Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej 2001, 120–138.
- Kopeć J. CP, Lenart E. OFM, Wit Z., *Śp. ksiądz dr Wojciech Danielski (1935–1985)*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 373–376 [przedr. w:] *Człowiek Paschalny*, Carlsberg 1986, 8–14.
- Korolko M., *Wstęp*, w: *Średniowieczna pieśń religijna polska*, oprac. M. Korolko, wyd. 2 zmien., Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1980, III–LXXVI.
- Krakowiak Cz., *Kierunki badań nad liturgią według ks. Wojciecha Danielskiego*, w: *Człowiek Paschalny*, Carlsberg: 1986, 125–139.
- Krakowiak Cz., *Kierunki badań nad liturgią ks. W. Danielskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 389–399.
- Krakowiak Cz., *Ksiądz Wojciech Danielski – niestrudzony badacz życia liturgicznego w Polsce*, w: *Przyjaciel Boga i ludzi. Ksiądz Wojciech Danielski*, red. ks. Z. Wit i ks. P. Kulbacki, Kraków–Lublin: Wydawnictwo Światło-Życie 2012, 45–55.
- Ks. Wojciech Danielski. Bibliografia*, oprac. G. Wilczyńska, Lublin: 1995.
- Kulbacki P., *Życie i studia księdza Wojciecha Danielskiego – od ministranta do liturgisty*, w: *Przyjaciel Boga i ludzi. Ksiądz Wojciech Danielski*, red. ks. Z. Wit i ks. P. Kulbacki, Kraków–Lublin: Wydawnictwo Światło-Życie 2012, 15–42.
- Labuda G., *Święty Wojciech biskup – męczennik patron Polski, Czech i Węgier*, (Monografie na Rzecz Nauki Polskiej, 50), Wrocław: Wydawnictwo Funna 2000.
- Lenart E. OFM, *Bibliografia prac śp. ks. dra Wojciecha Danielskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 39 (1986), nr 5, 420–430.
- Matla M., *Carmen patrium „Bogurodzica” – czas powstania, kontekst historyczny i inspiracje*, Kwartalnik Historyczny 122 (2015), nr 1, 39–71.
- Mazurkiewicz R., *Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia filologiczne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej 2002.
- Misztal H., *Procedura kanonizacyjna pierwszego tysiąclecia*, w: *Kanonizacja św. Wojciecha i dziedzictwo jego kultu*, red. J. Strzelczyk, Cz. Pest, W. Polak, Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej 2001, 18–31.
- Na znak świętego zwycięstwa. W sześćsetną rocznicę bitwy pod Grunwaldem. Katalog wystawy 15 lipca–30 września 2010 Zamek Królewski na Wawelu Państwowe Zbiory Sztuki*, red. M. Podlódowska-Reklewska, Kraków: 2010, t. 2: Noty katalogowe, 408.

- Ossowski T., *Sermones de sancto Adalberto v pol'skom sredovekom kazatel'stve*, w: *Svätý Vojtech – svätec, doba a kult*, J. Nemeš, R. Koziak et al., Bratislava: Chronos 2011.
- Ożóg K., *Księdza Wojciecha Danielskiego dzieje kultu św. Wojciecha w Polsce*, *Nasza Przeszłość*, 90 (1998), 487–501.
- Pater J., *Schenk Waclaw*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice: Księgarnia Świętego Jacka 1996, 365–367.
- Pieśni chwały*, oprac. A. Sionek, E. Maier, K. Miturska, Kraków: Wydawnictwo Zakonu Pijarów 1994.
- Piśmiennictwo czasów Bolesława Chrobrego*, przekł. K. Abgarowicz, wstęp i komentarze J. Karwasinśka, Warszawa: PWN 1966.
- Przyjaciel Boga i ludzi. Ksiądz Wojciech Danielski*, red. ks. Z. Wit, ks. P. Kulbacki, Kraków–Lublin: Wydawnictwo Ruchu Światło-Życie 2012.
- Pyrek-Nackiewicz A., *Śpiew „Vere, vere hodierna dies” z rękopisu akkk 241 (1447–1456) Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu*, *Pro Musica Sacra*, 16 (2018), 217–227.
- Radkowski T., *Przez Indie i Malaje*, *Głos Kapłański* (1937), 12, 472–477.
- Reginek A., *Polskie adaptacje hymnu do Ducha Świętego*, *Studia Pastoralne* (2008), nr 4, 171–180.
- Szczaniecki P. OSB, *Ksiądz profesor Waclaw Schenk, historyk liturgii (wspomnienie)*, *Nasza Przeszłość* 62 (1984), 203–209.
- Ślabczyński W., *Polscy podróżnicy i odkrywcy*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1988.
- Sobeczko H.J., *Kult świętego Wojciecha w świetle ksiąg liturgicznych*, w: *Kanonizacja św. Wojciecha i dziedzictwo jego kultu*, red. J. Strzelczyk, Cz. Pest, W. Polak, Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej 2001, 67–82.
- Sosnowski M., *Nowe świadectwa rękopiśmienne „Żywota drugiego św. Wojciecha” w benedyktyńskim klasztorze w Rajhradzie na Morawach*, *Studia Źródłoznawcze* 55 (2017), 79–100.
- Starnawska M., *Relikwie jako fundament ideowy wspólnoty w tradycji polskich przekazów średniowiecznych, (św. św. Wojciech, Florian, Stanisław, Drzewo Krzyża Świętego na Łyścu)*, w: *Sacrum. Obraz i funkcja w społeczeństwie średniowiecznym*, red. A. Pieniądz-Skrzypczak i J. Pysiak, Warszawa: Wydawnictwo UW 2005, 261–279.
- Szymoszyn A., *Bohater religijny w świętej przestrzeni. Kult św. Wojciecha na przełomie XX i XXI wieku*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2010.
- Wiewióra M., *Zespół klasztorny kanoników regularnych w Trzemesznie w świetle badań archeologiczno-architektonicznych*, *Archaeologia Historica Polona* t. 9, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 2000.
- Wiewióra Z., *Święty Wojciech w piśmiennictwie Pomorza Wschodniego i Prus do końca XVIII wieku*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2010.
- Wilczyńska G., *Danielski Wojciech Leon*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, red. J. Mandziuk, t. 8, Warszawa: 1995, 139–146.
- Wit Z., *Wkład ks. Wojciecha Danielskiego w odnowę liturgii Soboru Watykańskiego II*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 39 (1986), nr 5, 377–388.
- Witkowska A. OSU, Nastalska J., *Święty Wojciech. Życie i kult. Bibliografia do roku 1999*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2002.
- Zahajkiewicz M.T., *Biskup Profesor Marian Rechowicz (1910–1983) życie i działalność*, *Nasza Przeszłość* 62 (1984), 211–235.
- Żabczyc J., *Symfonie anielskie*, wyd. A. Karpiński, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t. 12, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN 1998.
- Życie uczynił liturgią. Ks. Wojciech Danielski 10 IV 1935–24 XII 1985*, oprac. G. Wilczyńska, Lublin 1995.

FR. WOJCIECH DANIELSKI AS A RESEARCHER OF SACRAL NATIONAL HERITAGE AND TRANSLATOR-POET CO-CREATING POST-CONCILIAR LITURGICAL CULTURE

Summary

Fr. Wojciech Danielski (1935–1985), a priest from the Warsaw archdiocese, is known as a researcher of the sacral national heritage. His research subject were historical liturgical books and the cult of saint Wojciech and Stanislaw related to them. He analyzed and described 752 liturgical manuscripts. One can note a particular combination of history and contemporary times, i.e. translations of prayers, hymns and songs. In other words he adapted to current Polish conditions what had been present in national and foreign literature for hundreds of years and which had been expressed in many languages and in many geographical areas. His scientific path was related to the Polish history and its reflection in liturgical books and to the liturgy history in the times of post-conciliar liturgy renewal.

Now it seems worthwhile to ask two questions: (1) to what degree fr. Danielski's work which is devoted to liturgy history and which also presented poetry created for its needs, particularly in the Middle Ages, is present in the scientific research after 1985 and currently. It should be asked in the context of saint Wojciech and the anniversary of his martyrdom, celebrations in Gniezno and related scientific publication; (2) to what extent liturgical texts, particularly the ones derived from the tradition and the ones present in the European liturgical culture which belong to widely understood Christian culture, starting from the late 1960s which were translated by fr. Danielski, are present now in celebrations and in confessional usage.

Key words: fr. Wojciech Danielski (1935–1985), religious literature, liturgical manuscripts, translations of hymns and religious songs, sacral national heritage, post-conciliar liturgical culture, liturgy history

Nota o Autorze

Michał KURAN – literaturoznawca, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie literatury polskiej, profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Zatrudniony w Instytucie Filologii Polskiej i Logopedii Uniwersytetu Łódzkiego, kierownik Zakładu Literatury Dawnej, Edytorstwa i Nauk Pomocniczych. Zainteresowania badawcze to przede wszystkim literatura polska XVII w., w tym zwłaszcza dorobek literacki Samuela Twardowskiego i Marcina Paszkowskiego, epika staropolska, literatura okolicznościowa, kaznodziejstwo szczególnie pogrzebowe, genologia historyczna oraz edytorstwo tekstów dawnych. Jest redaktorem naukowej serii wydawniczej „Analecta Literackie i Językowe” oraz członkiem zespołu redakcyjnego czasopism: „Czytanie Literatury” oraz „Meluzyna. Dawna Literatura i Kultura”. ORCID: 0000-0002-0378-2453.

Kontakt e-mail: michal.kuran@uni.lodz.pl